

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto – Ekologista suunnittelua koskeva työsuunnitelma vuosiksi 2016–2019”

(COM(2016) 773 final)

(2017/C 345/16)

Esittelijä: **Cillian LOHAN**

Lausuntopyyntö	komissio, 27.1.2017
Oikeusperusta	Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artikla
Työvaliokunnan päätös	13.12.2016
Vastaava erityisjaosto:	”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö”
Hyväksyminen erityisjaostossa	15.6.2017
Hyväksyminen täysistunnossa	5.7.2017
Täysistunnon nro	527
Äänestystulos	130/0/1
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Vuosiksi 2016–2019 laaditun ekologista suunnittelua koskevan työsuunnitelman soveltamisala on liian kapea, jotta sillä pystyttäisiin saamaan aikaan kattava käyttäytymisen muutos tavaroiden ja palvelujen koko toimitusketjuissa vauhdilla, joka olisi kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman tavoitteen mukainen.

1.2 Tavaroiden ja palvelujen ekologisessa suunnittelussa on mentävä pelkkiä energianäkökohtia pidemmälle. Kyseiset näkökohdat ovat tärkeitä, mutta niiden lisäksi on keskityttävä tuotteiden koko elinkaareen, muun muassa niiden kestävyteen, huollon ja korjauksen helppouteen, jako- ja digitalisointimahdollisuuksiin, uudelleenkäyttöön, päivitettävyyteen, kierrätettävyyteen ja siihen, miten paljon niitä käytön jälkeen tosiasiaassa hyödynnetään markkinoille tulevien tuotteiden vaihtoehtoisina materiaaleina.

1.3 Ekologiseen suunnitteluun on otettava mukaan kiertotalouden periaatteet digitalisoinnin, jakamisen ja toiminnallisen talouden muodossa, jotta uuden talousmallin toteuttamiseen tähtäävät eri strategiat voidaan yhdenmukaistaa.

1.4 Tuotteen rakenneosien pitäisi olla helposti kerättävissä uudelleenkäyttöä ja/tai uudelleentalmistusta varten, mikä auttaisi edistämään vahvojen uusioraaka-ainemarkkinoiden luomista.

1.5 Merkintävaatimuksilla voidaan parantaa ekologisen suunnittelun strategioita ja auttaa kuluttajia tekemään päätöksiä, mikä puolestaan auttaa edistämään käyttäytymisen muutosta. Merkintöjen olisi sisällettävä tuotteen ja/tai sen keskeisten rakenneosien oletettu käyttöikä.

1.6 ETSK toistaa tukevansa laajennettua tuottajanvastuuta välineenä, jolla voidaan edistää siirtymistä kiertotalouden liiketoimintamalleihin, ja korostaa, että myös tällä voi olla tärkeä tehtävä ekologisen suunnittelun edistämisessä.

2. Taustaa

2.1 Vuodet 2016–2019 kattavalla ekologista suunnittelua koskevalla työsuunnitelmalla tuetaan kiertotaloutta koskevaa komission uutta aloitetta. Yleisenä tavoitteena on edistää siirtymistä kiertotalousmalliin, jossa otetaan huomioon tuotteiden ja niiden materiaalien koko elinkaari.

2.2 Työsuunnitelma on jatkoa vuosien 2009–2011 ja 2012–2014 ekosuunnittelua koskeville aikaisemmille työsuunnitelmille. Sen oikeudellisenä perustana ovat sekä ekologista suunnittelua koskeva puitedirektiivi 2009/125/EY että energiamerkintää koskeva puitedirektiivi 2010/30/EY Ekologista suunnittelua koskevan direktiivin 16 artiklan 1 kohdassa säädetään säännöllisistä työsuunnitelmista.

2.3 Työsuunnitelma on tarkoitettu keinoksi, jolla voidaan vahvistaa EU:n kilpailukykyä, edistää talouskasvua ja luoda entistä enemmän työpaikkoja.

2.4 On ollut jonkin verran odotuksia siitä, että ekosuunnitteludirektiivin uudelleentarkastelut tai työsuunnitelman päivittämiset laajentaisivat aikaisempien ekologista suunnittelua koskevien aloitteiden soveltamisalaa.

3. Ekologista suunnittelua koskeva työsuunnitelma vuosiksi 2016–2019 – yleiskatsaus

3.1 Ekologista suunnittelua ja energiamerkintöjä koskevalla lainsäädäntökehyksellä katsotaan olevan kaksi tarkoitusta⁽¹⁾. Ensinnäkin sillä pyritään varmistamaan, että ekologisen suunnittelun avulla markkinoille saatetaan yhä tehokkaampia tuotteita. Toiseksi siinä keskitytään vahvistamaan kuluttajien mahdollisuuksia valita kaikkein tehokkaimpia tuotteita energiamerkintöjen perusteella ja kannustetaan heitä siihen.

3.2 Nykyisessä työsuunnitelmassa esitetään hyväksytyt täytäntöönpanotoimenpiteet, muun muassa 28 ekologista suunnittelua koskevaa asetusta, 16 energiamerkintöjä koskevaa delegoitua asetusta ja kolme tunnustettua vapaaehtoista sopimusta.

3.3 Muita toimia ovat muun muassa ilmalämmitys- ja jäähdytystuotteisiin liittyvä ekosuunnittelutoimenpide, joka toteutetaan asetuksena, ja monet asetuksiin tehtävät tarkistukset, joilla parannetaan tuotteiden testausta ja vähennetään huijausmahdollisuutta. Nämä ovat työsuunnitelmaa täydentäviä aloitteita, joihin viitataan työsuunnitelmassa mutta jotka eivät varsinaisesti sisälly siihen.

3.4 Nykyisten ja käynnissä olevien toimien arvioinnissa ja esittelyssä keskitytään energiamerkintään ja ekologisen suunnittelun edellytysten toteutumiseen vain suorituskyvyn tehokkuuden osalta.

3.5 Voimassa olevan lainsäädännön tai uudelleentarkastelujen keskipisteessä olevien tuoteryhmien luetteloon on lisätty uusia tuoteryhmiä. Näitä ovat:

- rakennusten automaatio- ja valvontajärjestelmät
- sähkökattilat
- käsienvaivaimislaitteet
- hissit
- aurinkopaneelit ja vaihtosuuntaajat
- kylmäkuljetuskontit
- korkeapainepesurit.

4. Ekologisen suunnittelun periaatteet

4.1 Ekologisella suunnittelulla voidaan auttaa murtamaan talouskasvun yhteys resurssien kuluttamiseen vähentämällä materiaalien ja energian käyttöä, lisäämällä kierrätystä ja vähentämällä jätteen tuotantoa⁽²⁾. Kiertotalousmallin vahvuus on siinä, että siinä yhdistyvät taloudellisen vaurauden, sosiaalisten etujen ja ympäristöhyötyjen luominen. Ekosuunnittelu voi olla merkittävä tekijä sosiaalisen kestävyuden edistämisessä.

4.2 Ekologisesta suunnittelusta annettua direktiiviä on käytetty parantamaan tuotteiden energiatehokkuutta, mutta sitä voitaisiin käyttää aiempaa enemmän myös vauhdittamaan kiertotalouden mukaista tuotesuunnittelua esimerkiksi sulkemalla pois suunnittelustrategiat, jotka haittaavat viallisten osien korjausta tai vaihtamista⁽³⁾.

4.3 Ekologisessa suunnittelussa toteutetaan tuotteen ja palvelun yhdistäviä järjestelmiä (tuote–palvelu-järjestelmät) ja valmistetaan tuotteita aiempaa vähemmällä resursseilla käyttämällä kierrätettyjä ja uusiutuvia resursseja ja välttämällä vaarallisia materiaaleja. Tuotteissa myös käytetään kestävämpiä osia, joita on helppo huoltaa, korjata, parannella ja kierrättää. Tässä voidaan erottaa kaksi lähestymistapaa: olemassa oleviin tuotteisiin asteittain tehtäviin parannuksiin

⁽¹⁾ EUVL C 82, 3.3.2016, s. 6.

⁽²⁾ Ellen MacArthur Foundation, *Towards the circular economy: Opportunities for the consumer goods sector*, 2013. Asiakirja on saatavilla osoitteessa https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/TCE_Report-2013.pdf

⁽³⁾ Euroopan ympäristökeskus, *Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe*, 2014. Asiakirja on saatavilla osoitteessa <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>

perustuva tuotteen uudelleensuunnittelu sekä uudenlainen tuotesuunnittelu, jossa pyritään kehittämään uusia resurssitehokkaita tuotteita, joita voidaan korjata, parannella ja kierrättää ⁽⁴⁾. Ekologisesta suunnittelusta annetun direktiivin täytäntöönpano on tähän asti tukenut enimmäkseen ensiksi mainittua asteittaista lähestymistapaa, mutta sen tulisi nyt tehostaa toisen lähestymistavan soveltamista yhdistettynä asianmukaisen tarkistetun merkinnän kehittämiseen ja tukeutuen eurooppalaisten standardointiorganisaatioiden näitä aloja koskevaan käynnissä olevaan toimintaan.

4.4 Kiertotalouden mukaisen suunnittelun keskeisenä ajatuksena on se, että tuotteesta voi tulla palvelu, kun painotusta siirretään omistamisesta käyttämiseen ja tuotteen myynnistä suorituskykyyn perustuvaan sopimuksentekoon, esimerkiksi tuote–palvelu-järjestelmät ja palvelutasosopimukset.

4.5 Todettakoon, että maatalous- ja elintarviketuotantoalalla kestävä elintarviketuotanto, muun muassa erityisesti luonnonmukainen tuotanto, on esimerkki sekä kiertoajattelusta että ekologisesta suunnittelusta.

4.6 Äskettäin käynnistetty ETSK:n ja Euroopan komission yhteinen aloite Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumin perustamiseksi voi helpottaa alan parhaiden käytäntöjen kartoittamista ja ekosuunnitteluun siirtymistä haittaavien toimintapolitiittisten esteiden tunnistamista.

5. Puutteet ja laiminlyönnit

5.1 Yhdennetty lähestymistapa

5.1.1 Tavaroiden ja palvelujen ekologisessa suunnittelussa on mentävä pelkkiä energianäkökohtia pidemmälle. Kyseiset näkökohdat ovat tärkeitä, mutta niiden lisäksi on keskityttävä tuotteiden koko elinkaareen, muun muassa niiden kestävyys, huollon ja korjauksen helppouteen, jako- ja digitalisointimahdollisuuksiin, uudelleenkäyttöön, päivitetävyyteen, kierrätettävyyteen ja siihen, miten paljon niitä käytön jälkeen tosiasiaassa hyödynnetään markkinoille tulevien tuotteiden vaihtoehtoisina materiaaleina. Ekologisen suunnittelun on oltava osa yhdennettyä lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon sekä tuotteiden energiatehokkuus että suorituskyky yhdessä ja yhdenvertaisesti resurssien ja materiaalien käyttöä koskevan tehokkuuden ja suorituskyvyn kanssa.

5.1.2 Nykyisessä työsuunnitelmassa tunnustetaan ensisijaisesti energiatehokkuuteen keskittymisen aiheuttamat rajoitukset. Kokonaisvaltaisemman ekologisen suunnittelun strategian tarve on ilmeinen sekä johdonmukaisuuden että selkeyden vuoksi. Itse ekosuunnitteludirektiivi ei koske pelkästään energiaan liittyvien tuotteiden energiatehokkuutta, vaan siinä käsitellään myös laajemmin kyseisten tuotteiden sisältämiä materiaaleja sekä resurssitehottomuuden laajempaa vaikutusta ja kustannuksia.

5.1.3 Kiertotalouden periaatteet edellyttävät kestäviä tavaroita ja palveluita, joita voidaan käyttää uudelleen, korjata ja kierrättää. Nämä periaatteet on sisällytettävä ekologiseen suunnitteluun digitalisointia, jakamistaloutta ⁽⁵⁾ ja toiminnallista taloutta ⁽⁶⁾ ajatellen, jotta voidaan varmistaa johdonmukaisuus uuden talusmallin toteuttamiseen tähtäävien eri strategioiden välillä ⁽⁷⁾. Nykyiseen epäjohdonmukaisuuteen liittyvät riskit voivat johtaa epävarmuuteen yrityssektorilla, mikä puolestaan jarruttaa innovointia tai investointeja liiketoimintamalleihin, jotka perustuvat kattavampaan kiertotalusmalliin. Se johtaa myös kehitykseen, jossa pyrkimys resurssitehokkuuteen johtaa liialliseen energiankulutukseen ja päinvastoin. Nykyistä ja tulevaa tuotevalikoimaa, joka on tähän asti perustunut energian tehottomaan käyttöön, pitäisi laajentaa tuotteilla ja palveluilla, joihin liittyy resurssien tehon käyttö.

5.1.4 Tehokkaat uusioraaka-ainemarkkinat ovat olennaisen tärkeitä kiertotalouden kehittämiseksi. Ekologisella suunnittelulla pitäisi edistää tuote- ja palvelusuunnittelua, jossa voidaan erottaa tuotteen rakenneosat. Se tarkoittaa, että tuotteen rakenneosat pitäisi voida ottaa helposti talteen uudelleenkäyttöä ja/tai uudelleenvalmistusta varten. Suunnittelun avulla tämän uusioraaka-aineiden talteenoton pitäisi voida tuottaa markkinoille puhtaita ja laadukkaita materiaaleja.

⁽⁴⁾ YK:n ympäristöohjelma ja Delftin teknillinen yliopisto, *Design for sustainability – A step-by-step approach*, 2009. Asiakirja saatavilla osoitteessa

<http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8742/DesignforSustainability.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

⁽⁵⁾ EUVL C 303, 19.8.2016, s. 36.

⁽⁶⁾ EUVL C 75, 10.3.2017, s. 1.

⁽⁷⁾ Euroopan ympäristökeskus, *Circular by design – Products in the circular economy*, report No 6–2017, kesäkuu 2017. Asiakirja on saatavilla osoitteessa <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-by-design>. ETSK tarkastelee parhaillaan uusien kestäväpohjaisten talusmallien yleistä potentiaalia aiheelle omistetussa lausunnossa (SC/048), joka on määrä hyväksyä vuoden 2017 loppupuoliskon aikana.

5.1.5 Kun suunnittelua käytetään tehokkaiden uusioraaka-ainemarkkinoiden edistäjänä, suunnittelussa on otettava huomioon myös kestävyuden ja modulaarisuuden merkitys.

5.2 Käyttötymisen muutos

5.2.1 Kuluttajakäyttötymisen muuttamiseksi olisi käytettävä monia eri strategioita. Tuotemerkintä ei yksinään riitä aikaansaamaan kattavaa käyttötymisen muutosta. ETSK:n aiemmissa lausunnoissa on jo korostettu, että osana siirtymän aikaansaamiseksi tarvittavaa keinovalikoimaa on käytettävä taloudellisia ohjauskeinoja ⁽⁸⁾, tuotteiden elinikämerkintää ⁽⁹⁾ ja käyttötymistaloustiedettä ⁽¹⁰⁾ (etenkin nudge-ajattelua ⁽¹¹⁾).

5.2.2 Vaatimus käyttötymisen muutoksesta ei koske vain kuluttajia ja loppukäyttäjiä. Yrityssektoria on tuettava kannustimin ja sille on tarjottava varmuutta poliittisesta suunnasta, jotta voidaan edistää muutosta. Tämä on ratkaisevan tärkeää varsinkin pk-yrityssektorilla, jolla voidaan koulutuksen ja tukivälineiden avulla tukea ekologisen suunnittelun periaatteiden ymmärtämistä ja soveltamista ja varmistaa, että siirtymiin liittyy tarvittaessa työntekijöiden uudelleenkohdentaminen siirtojen minimoimiseksi.

5.2.3 ETSK toistaa tukevasa laajennettua tuottajavastuuta välineenä, jolla voidaan edistää siirtymistä kiertotalouden liiketoimintamalleihin, ja korostaa, että myös tällä voi olla tärkeä tehtävä ekologisen suunnittelun edistämisessä.

5.2.4 Kiertotaloudesta annetussa ETSK:n lausunnossa ⁽¹²⁾ viitataan uusiin omistumalleihin ja niiden rooliin. Näihin malleihin sisältyisivät tuotteiden leasing-palvelut. Tämä voi myös edistää ekologista suunnittelua kaupallisesti pakottavana syynä, mistä hyötyy sekä ympäristö että koko yhteiskunta.

5.3 Tarkistuslausekkeet

5.3.1 Useimpiin ekosuunnitteluun ja energiamerkintään liittyviin täytäntöönpanotoimenpiteisiin sisältyy tarkistuslausekkeita, jotka on pantava täytäntöön tulevina vuosina. Niissä tarkastellaan erityisesti tuotteiden resurssitehokkuutta, korjattavuutta, kierrätettävyyttä ja kestävyyttä.

5.3.2 ETSK korostaa pitävänsä tärkeänä, ettei näitä periaatteita sovelleta pelkästään nyt tarkastelun kohteena olevaan työsuunnitelmaan sisällytettäviin uusiin tuoteryhmiin vaan myös nykyisen tuoteluettelon käynnissä oleviin tutkimuksiin.

5.3.3 Näiden periaatteiden soveltamista ei pitäisi jättää ainoastaan tarkistuksiin, vaan ne pitäisi nyt sisällyttää myös ekologisen suunnittelun työsuunnitelmaan.

5.4 Ajankohtaisen asiaankuuluvan ekologista suunnittelua koskevan työsuunnitelman toteuttaminen

5.4.1 ETSK panee merkille, että nykyistä ekologisen suunnittelun työsuunnitelmaa tarkistettiin kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman valossa. Ekosuunnitteludirektiivin 18 artiklassa edellytetty kuulemisfoorumien kuuleminen ekologisen suunnittelun työsuunnitelmaluonnosta koskevista ehdotuksista järjestettiin kuitenkin lokakuun 2015 lopussa. Tämä oli ennen kiertotalouden toimintasuunnitelman esittämistä.

5.4.2 Kuulemisfoorumissa olisi otettava huomioon ETSK:n lausunnoissa esitetty järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan virallinen kanta.

5.4.3 Nopeasti kehittyviin tuotteisiin liittyvien hankaluuksien ja vaikeuksien sekä tulevan markkinakehityksen epävarmuuden vuoksi tieto- ja viestintätekniikan tuotteet sisältyvät työsuunnitelmaan pelkästään ryhmänä, johon sovelletaan "erillistä menettelyä". Energiamerkintöjen kehittämisen näille tuotteille todetaan vievän tyypillisesti liikaa aikaa (keskimäärin neljä vuotta), eikä vapaaehtoisten sopimusten avulla saavuteta ympäristöön liittyviä ja taloudellisia ja sosiaalisia hyötyjä riittävän tarkasti ja nopeasti.

⁽⁸⁾ EUVL C 226, 16.7.2014, s. 1.

⁽⁹⁾ EUVL C 67, 6.3.2014, s. 23.

⁽¹⁰⁾ Euroopan ympäristökeskus, *Circular by design – Products in the circular economy*, mainittu edellä, s. 31.

⁽¹¹⁾ EUVL C 75, 10.3.2017, s. 28.

⁽¹²⁾ EUVL C 264, 20.7.2016, s. 98.

5.4.4 Tieto- ja viestintäteknikan tuotteiden erillinen kohtelu työsuunnitelmassa on merkittävää. Tälle alalle on määritettävä täsmällisiä ja selkeitä suuntaviivoja ja tavoitteita, jotta voidaan edistää kyseisten tuotteiden ekologista suunnittelua koskevaa innovointia. Soveltamalla ekologista suunnittelua esimerkiksi matkapuhelimiin voitaisiin matkapuhelimista tehdä ekologisen suunnittelun ”lähettiläitä”, kun viestintälaitetta käytettäisiin tiedottamaan suurelle yleisölle ekologisen suunnittelun käytännön näkökohdista ja sen seurauksista ja hyödyistä yleisölle.

5.4.5 EU:n ja Yhdysvaltojen välisen Energy Star -sopimuksen voimassaolo on päättymässä vuonna 2018. Sopimuksessa molemmilla lainkäyttöalueilla asetetaan samat vapaaehtoisuuteen perustuvat tehokkuusvaatimukset toimistolaitteille. Sopimuksen jatkamiseen voi liittyä riskejä Yhdysvaltojen uuden poliittisen tilanteen muutosten vuoksi. Tarkistuksessa olisi otettava huomioon kilpailuedut, joita eurooppalaisille yrityksille syntyy vahvan tuen suuntaamisesta ekologiselle suunnittelulle. EU:lla on tilaisuus ottaa maailmanlaajuinen johtoasema tällä alalla. Vastavuoroisuuden ja kansainvälisten sopimusten merkitystä ei pidä aliarvioida pyrittäessä ekologisen suunnittelun valtavirtaistamiseen.

5.4.6 Komission asiakirjassa ilmaistaan aikomus sisällyttää työsuunnitelmaan aiempaa kattavampi jakso ekologisen suunnittelun merkityksestä kiertotaloudessa. Soveltamisalan laajentamistarpeen tunnustaminen on myönteistä, mutta sen lisäksi tarvitaan täsmällisiä lyhyitä toteuttamisaikoja.

5.4.7 Kiertotalouden ekologista suunnittelua koskevan keinovalikoiman – esimerkiksi Ellen MacArthur -säätiön hiljattain julkaisema opas kiertotalouden mukaisesta suunnittelusta – kehittäminen voi helpottaa muutosta, mutta se tarvitsee tuekseen asianmukaista tehokasta lainsäädäntöä sekä taustatutkimusta, laajaa sidosryhmien kuulemista ja tukea standardointitoimille. Sekä kuluttajien että yritysten näkökulmasta tuotteen hinta ja taloudelliset kannustimet määrittävät, miten paljon kyseistä keinovalikoimaa aletaan käyttää. Saastuttaja maksaa -periaatteella voidaan tukea tämän alan parhaita käytäntöjä.

5.4.8 Markkinavalvonnan ja kansainvälisen yhteistyön alalla kohdattavia haasteita ei tule aliarvioida. ETSK toteaa, että täytäntöönpanoa ja raportointia on tarpeen lisätä jäsenvaltioiden tasolla markkinavalvonnan avulla ja että jos tämä ei tapahdu pian, jäsenvaltiotasolla on ehkä sovellettava joko suoraan tai välillisesti EU-tason valvonnassa koordinoitavia entistä tiukempia valvontamekanismeja. Lisäksi on mahdollisesti harkittava ekosuunnittelussa ja energiamerkinnöissä nykyisin yleisesti sovellettavista valvonta- ja tarkastusmekanismeista poikkeavien mekanismien käyttöä, jotta voidaan minimoida ”vapaamatkustamista” harjoittavien valmistajien ja maahantuojien läsnäolo EU:n markkinoilla ja suojella ja palkita sellaisten yritysten investointeja, jotka noudattavat hyviä ja avoimia ekologista suunnittelua, merkintöjä sekä tuotetietoja ja -ilmoituksia koskevia käytäntöjä.

5.4.9 Tuotemerkinnät ovat ratkaisevan tärkeitä kuluttajien ja avoimuuden kannalta. Ne eivät ole kuitenkaan mikään patenttiratkaisu, eivätkä ne etenkään ole ehkä asianmukaisin työkalu yritysten välisessä tuotteita tai palveluja koskevassa liiketoiminnassa. Merkinnässä pitäisi soveltuvin osin ilmoittaa oletettu käyttöikä eikä keskittyä pelkästään energiatehokkuuteen. Rakennuksella voi esimerkiksi olla korkea luokitus energiatehokkuutensa vuoksi, mutta aihetta tunnustukseen voi olla myös rakentamisessa käytettyjen materiaalien johdosta. Myös jokin suuri, monimutkainen tuote (esimerkiksi lämmitys-, jäähdytys- tai ilmanvaihtojärjestelmä) voi ansaita tunnustuksen siinä käytettyjen materiaalien ja myös niiden korjattavuuden, vaihdettavuuden, kestävyuden ja kierrätettävyyden johdosta.

Bryssel 5. heinäkuuta 2017.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Georges DASSIS*
